

Poprawa współpracy w zakresie krajowych struktur powołanych do walki z handlem ludźmi.

IDENTYFIKACJA OFIAR HANDLU LUDŹMI

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych

Departament Polityki Migracyjnej,
Zespół do Spraw
Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi

Struktura prezentacji

- czym jest handel ludźmi?
- charakterystyka zjawiska handlu ludźmi
- identyfikacja ofiar handlu ludźmi
- praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Czym jest handel ludźmi?

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych

Departament Polityki Migracyjnej,
Zespół do Spraw
Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi

Pojęcie handlu ludźmi – definicja

Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

1. przemocy lub groźby bezprawnej,
  2. uprowadzenia,
  3. podstępu,
  4. wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania,
  5. nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności,
  6. udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą
- w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności**

Pojęcie handlu ludźmi – definicja

w **prostytucji**,
w **pornografii** lub innych formach seksualnego wykorzystania,
w **pracy** lub usługach o charakterze przymusowym,
w **żebractwie**,
w **niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka** albo w **celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów** wbrew przepisom ustawy.

Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt. 1 – 6”.

HANDEL LUDŹMI JEST ZBRODNIĄ:

- polegającą na **wykorzystaniu drugiego człowieka**
- **godzącą w godność i wolność człowieka**
- popełnianą często z użyciem **przemocy fizycznej i psychicznej**
- powodującą **poważne skutki psychiczne u ofiar**
- nawet w sytuacji, gdy została popełniona **za zgodą ofiary**
- której ofiarą może stać się **KAŻDY!!!**

handel ludźmi – penalizacja

Art. 189a kk

§ 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Charakterystyka zjawiska handlu ludźmi

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych

Departament Polityki Migracyjnej,
Zespół do Spraw
Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi

Charakterystyka zjawiska handlu ludźmi

GRUPY RYZYKA:

- osoby małoletnie (dzieci i nastolatki)
- osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej
- osoby poszukujące pracy za granicą (bez znajomości języka, prawa i kultury kraju, w którym się znalazły)
- **KAŻDY!!!**

Charakterystyka zjawiska handlu ludźmi

FORMY WYKORZYSTANIA:

- praca przymusowa
- wykorzystanie seksualne i zmuszanie do prostytucji
- zmuszanie do żebrania
- zmuszanie do popełniania przestępstw
- niewolnictwo domowe
- handel dziećmi
- handel narządami ludzkimi

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych

Departament Polityki Migracyjnej,
Zespół do Spraw
Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

Algorytm postępowania:

Celem usystematyzowania działań organów ścigania podejmowanych w przypadku ujawnienia przestępstwa handlu ludźmi, niezbędnym jest przestrzeganie algorytmu postępowania.

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

ZASADY OGÓLNE:

- w przypadku zgłoszenia się osoby, co do której zachodzi podejrzenie, że jest pokrzywdzonym /świadkiem przestępstwa handlu ludźmi, funkcjonariusz organów ścigania powinien wysłuchać relacji tej osoby i ustalić czy w świetle definicji istnieją przesłanki do uznania takiej osoby za pokrzywdzoną przestępstwem handlu ludźmi

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

➤ jeżeli ewentualny pokrzywdzony został zatrzymany w wyniku działań organów ścigania, po przeprowadzeniu z nim rozmowy i powzięciu przypuszczenia, że może on być pokrzywdzonym należy niezwłocznie odizolować go od pozostałych zatrzymanych

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

- po stwierdzeniu na podstawie ustalonych okoliczności, że sprawa może dotyczyć handlu ludźmi, należy niezwłocznie powiadomić funkcjonariusza odpowiedzialnego za przeprowadzenie dalszych czynności (wskazane jest aby była to osoba tej samej płci co ewentualny pokrzywdzony)

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

➤ jeżeli ewentualny pokrzywdzony został zatrzymany w wyniku działań organów ścigania, po przeprowadzeniu z nim rozmowy i powzięciu przypuszczenia, że może on być pokrzywdzonym należy niezwłocznie odizolować go od pozostałych zatrzymanych

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

➤ po stwierdzeniu na podstawie ustalonych okoliczności, że sprawa może dotyczyć handlu ludźmi, należy niezwłocznie powiadomić funkcjonariusza odpowiedzialnego za przeprowadzenie dalszych czynności

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

➤ funkcjonariusz, do którego skierowano zgłaszającą się lub zatrzymaną osobę powinien ustalić czy istnieje uzasadnione przypuszczenie popełnienia przestępstwa handlu ludźmi, czy powiadamiająca osoba może być pokrzywdzonym/świadkiem przestępstwa handlu ludźmi oraz czy zgadza się złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

- w przypadku zidentyfikowania osoby zgłaszającej się jako pokrzywdzonej przestępstwem handlu ludźmi należy poinformować ją o przysługujących jej prawach

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

➤ funkcjonariusz, do którego został skierowany pokrzywdzony/świadek powinien wykonać wszystkie czynności procesowe rzetelnie i z należytą starannością, tak aby wyeliminować konieczność powtarzania tych samych czynności; wszystkie czynności procesowe z udziałem pokrzywdzonego/świadka powinien prowadzić ten sam oficer dochodzeniowo-śledczy

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

➤ jeżeli istnieją przesłanki warunkujące podjęcie przypuszczenia, że ewentualny pokrzywdzony/świadek doznał obrażeń ciała lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, udziela mu się pomocy lekarskiej, przeprowadza stosowne badania lekarskie i odpowiednio je dokumentuje

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

PRAWA OFIARY HANDLU LUDŹMI

Każda osoba będąca ofiarą handlu ludźmi może zwrócić się o pomoc do Krajowego Centrum Interwencyjno-Konsultacyjnego dla polskich i cudzoziemskich ofiar handlu ludźmi, gdzie ma prawo do:

- bezpłatnych konsultacji i doradztwa na temat swojej sytuacji
- pomocy w znalezieniu bezpiecznego schronienia
- zapewnienia podstawowych potrzeb (tj. odzieży, obuwia, żywności, środków higienicznych)
- bezpłatnej pomocy prawnej
- bezpłatnej pomocy psychologicznej
- pomocy tłumacza

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

Osoba, która zdecyduje się na kontakt z organem ścigania i zostanie przez ten organ zidentyfikowana jako ofiara handlu ludźmi dodatkowo ma prawo do:

- pomocy społecznej, w ramach której może uzyskać m.in. schronienie w ośrodku interwencyjno-kryzysowym, wyżywienie, odzież, środki higieniczne i zasiłek celowy

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

Jeśli osoba ta jest cudzoziemcem ma również prawo do:

- „czasu na zastanowienie się”
- *Programu wsparcia i ochrony ofiary/świadka handlu ludźmi*, w ramach którego ma zapewnione m.in. pomoc w kontaktach z organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, pomoc w uregulowaniu sytuacji prawno-pobytowej
- bezpłatnego bezpiecznego powrotu do kraju pochodzenia

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

CZAS NA ZASTANOWIENIE SIĘ

- 3 miesięczny (w przypadku małoletnich 4 miesięczny) okres, w trakcie którego ofiara znajduje się pod opieką organizacji pozarządowej, mając jednocześnie czas na podjęcie decyzji o współdziałaniu z organem ścigania
- takiej osobie przysługuje prawo do otrzymania zaświadczenia potwierdzającego domniemanie, że jest ofiarą handlu ludźmi

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

- pobyt ofiary zgodnie z art. 171 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach, na podstawie zaświadczenia jest uważany za legalny
- czas na zastanowienie dotyczy wyłącznie cudzoziemców, którzy w momencie identyfikacji przebywają w Polsce nielegalnie

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

Gdy zidentyfikowana ofiara-cudzoziemiec decyduje się na współpracę z organem ścigania, na podstawie art. 176 ustawy o cudzoziemcach dodatkowo ma prawo do:

- zezwolenia na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

Zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi uprawnia ofiarę m.in. do:

- legalnego pobytu w Polsce przez okres co najmniej 6 miesięcy
- pomocy społecznej
- legalnej pracy bez konieczności posiadania zezwolenia na pracę
- podjęcia nauki w publicznych szkołach i placówkach

Identyfikacja ofiar handlu ludźmi

Ofiara handlu ludźmi chcąc uzyskać zezwolenie na pobyt czasowy dla ofiar handlu ludźmi:

- powinna przebywać w tym czasie na terytorium Polski
- współpracować z organem ścigania
- **zerwać wszelkie kontakty ze sprawcami**

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Wskaźniki identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Wskaźniki identyfikacji potencjalnych ofiar handlu ludźmi zostały opracowane przez ekspertów z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, Policji, Straży Granicznej i organizacji pozarządowych **w celu ułatwienia rozpoznania potencjalnych ofiar handlu ludźmi wśród osób z tzw. grup ryzyka tj. osób szczególnie zagrożonych wykorzystaniem w ramach handlu ludźmi.**

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Do takich osób zaliczają się:

- **osoby prostytuujące się,**
- **osoby zebrzące, zwłaszcza zebrzące z dziećmi,**
- **osoby zajmujące się handlem obwoźnym, w tym handlem podrabianymi towarami,**
- **cudzoziemcy nielegalnie pracujący w Polsce (np. ujawniani podczas kontroli w zakładach pracy)**
- **małoletni cudzoziemcy pozostawieni na terytorium RP bez opieki,**
- **małoletni podróżujący bez opieki lub w towarzystwie osób dorosłych nie będących ich prawnymi opiekunami.**
- **nastolatki poszukujące pracy**

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Niniejsze narzędzie zostało podzielone na 5 części:

- ograniczenie wolności osobistej,
- warunki pobytu/”pracy”,
- dokumenty tożsamości (podróży),
- stosowanie przymusu
- nietypowe zachowanie/wygląd osoby.

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Poniższe wskaźniki mają charakter ogólny, wskazują jedynie przesłanki, które mogą świadczyć o popełnieniu handlu ludźmi. Stanowią one praktyczne narzędzie do dokonywania wstępnej i nieoficjalnej identyfikacji ofiar handlu ludźmi przez funkcjonariuszy, którzy nie zajmują się bezpośrednio ściganiem sprawców tego procederu.

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Oficjalną identyfikację ofiar handlu ludźmi przeprowadzają **wyłącznie** funkcjonariusze przeszkoleni w zakresie zwalczania handlu ludźmi (z pionów kryminalnych w Policji oraz operacyjno-śledczych w Straży Granicznej).

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

W przypadku nawiązania kontaktu z osobą z ww. grup ryzyka, wykorzystaj niniejsze narzędzie i sprawdź czy nie masz do czynienia z potencjalną ofiarą handlu ludźmi.

Jeśli w oparciu o zgromadzone informacje **rozpoznałeś zaistnienie kilku poniższych wskaźników, lub przynajmniej jednego z tzw. wskaźników MOCNYCH, najprawdopodobniej masz do czynienia z osobą wykorzystaną w ramach handlu ludźmi.**

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

Wówczas zaleca się przekazanie posiadanych informacji do właściwej miejscowo komórki zajmującej się zwalczaniem handlu ludźmi.

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

OGROANICZENIE WOLNOŚCI OSOBISTEJ

- **osoba przebywała w zamknięciu**
- **osoba miała ograniczoną swobodę poruszania się (nie mogła chodzić tam, gdzie chciała np. po zakupy)**
- **osoba nie mogła kontaktować się z innymi osobami z zewnątrz (w tym z rodziną, znajomymi) lub kontakty te były utrudnione (kontrolowane)**
- **osobie został odebrany telefon komórkowy lub karta SIM (lub dostęp do innego komunikatora – np. Skype)**

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

PYTANIA POMOCNICZE:

- Czy mogłaś/eś chodzić tam gdzie chciałaś/eś?
- Czy mogłaś/eś wychodzić sam(a)?
- Czy miałaś/eś telefon komórkowy?
- Czy wolno Ci było dzwonić i rozmawiać z kim chciałaś/eś?
- Czy podczas rozmów byłaś/eś sam(a)?

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

WARUNKI POBYTU/"PRACY"

- osoba mieszkała w bardzo złych warunkach (np. przeludnione miejsce noclegu, utrudniony lub brak dostępu do toalety, sanitariatów, kuchni, brak ogrzewania)
- osoba nie otrzymywała wystarczającego wyżywienia
- osoba pracowała w bardzo złych warunkach (np. praca bez zaplecza sanitarnego, bez środków ochrony osobistej, bez przerw, po kilkanaście godzin na dobę, bez dnia wolnego)
- **osoba nie miała dostępu do wszystkich zarobionych pieniędzy**
- **osoba ma niekontrolowane lub nieproporcjonalnie wysokie zadłużenie u osoby trzeciej np. za pośrednictwo, za dokumenty, transport, zakwaterowanie, wyżywienie**
- osoba **BYŁA ZOBOWIĄZANA** zarobić (przekazać pracodawcy) dziennie/tygodniowo z góry ustaloną kwotę

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

PYTANIA POMOCNICZE:

- Czy miałaś/eś swoje łóżko (łóżko tylko dla siebie)?
- Ile osób śpi w jednym pomieszczeniu?
- Czy mogłaś/eś umyć się kiedy potrzebowałaś/eś?
- Czy było Ci zimno?
- Czy (często) bywałaś/eś głodny?
- Czy musisz (musiałaś/eś) oddać jakieś pieniądze?
- Czy coś podpisywałaś/eś?
- Czy masz dług?
- W jaki sposób tu dotarłaś/eś?
- Czy zapłaciłaś/eś komuś za transport?
- Czy czujesz się wykorzystana/y?

DOKUMENTY (TOŻSAMOŚCI, PODRÓŻY)

- **osoba nie dysponowała swoimi dokumentami tożsamości (lub posiadała jedynie ich kopię)**
- **osoby trzecie miały dostęp do jej/jego dokumentów tożsamości**
- **osoba była zmuszana do posługiwania się cudzymi lub fałszywymi dokumentami**

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

PYTANIA POMOCNICZE:

- Czy masz paszport/dowód?
- (Jeśli tak) czy zawsze go masz **przy sobie**?
- (Jeśli nie) czy wiesz gdzie on jest i możesz go w każdej chwili wziąć?
- (Jeśli nie) dlaczego go nie masz?
- (Jeśli nie) kto może przynieść twoje dokumenty?

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

STOSOWANIE PRZYMUSU

- wobec osoby była stosowana przemoc fizyczna lub psychiczna (w tym o charakterze seksualnym)
- wobec osoby były stosowane groźby karalne (np. grożono zemstą na jej rodzinie/bliskich lub doniesieniem organom ścigania lub znajomym o fakcie wykonywanej pracy)
- osobę zmuszano do brania narkotyków/leków, picia alkoholu lub udostępniano jej narkotyki

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

PYTANIA POMOCNICZE:

- Czy byłaś/eś bita/y?
- Czy widziałaś/eś jak kogoś biją?
- Czy robiłaś/eś coś czego nie chciałaś/eś?
- A co się działo jak odmawiałaś/eś?
- Czy się boisz?
- (Jeśli tak) Dlaczego się boisz?
- Czy ktoś Ci groził?
- Czy ktoś groził Twojej rodzinie?
- Czy musiałaś coś brać np. narkotyki albo pić alkohol?

NIETYPOWE ZACHOWANIE/WYGLĄD OSOBY

- osoba ma trudności w sprawnym poruszaniu się lub porusza się w sposób mogący świadczyć o stosowaniu wobec niej przemocy fizycznej
- osoba posiada na ciele ślady mogące świadczyć o stosowaniu wobec niej przemocy (np. siniaki, otarcia, blizny)

Praktyczne narzędzia pomocne w identyfikacji ofiary handlu ludźmi

PYTANIE POMOCNICZE/ZACHOWANIE OSOBY:

- Skąd masz te ślady?
- sprawia wrażenie nieobecnej lub zastraszonej
- wygląd nie jest adekwatny do sytuacji w jakiej osoba się znajduje
- sprawia wrażenie poinstruowanej
- unika kontaktu wzrokowego
- łatwo popada w skrajne emocje (np. reaguje płaczem i złością)
- ma widoczne zaburzenia psychiczne
- jest izolowana lub inaczej traktowana niż inni pracownicy

Dziękuję za uwagę

kpt. SG Małgorzata Borman

malgorzata.borman@strazgraniczna.pl

tel. 22 500 32 67

faks 22 500 37 20

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych

Departament Polityki Migracyjnej,
Zespół do Spraw
Przeciwdziałania Handlowi Ludźmi